

INTERVIEW TIM SWEIJS EN ROB DE WIJK

Trump „gamechanger” in oorlog Oekraïne

● Arieke Smits-Lucas

Rusland drukt Oekraïne steeds verder in de verdediging, maar vooruitgang wordt slechts langzaam geboekt. Beide partijen geven de strijd na duizend dagen oorlog nog altijd niet op, maar Trump kan een gamechanger zijn, stellen analisten. En: een Russische winst zou voor Europa grote gevolgen hebben.

„De vijand is in het voordeel omdat hij over meer manschappen beschikt.” Dat zei de Oekraïense opperbevelhebber Oleksandr Sirski vorige week zaterdag op Facebook. Volgens de commandant richten de Russen zich op strategisch belangrijke steden als Pokrovsk en Koerachove.

Twee dagen later maakte de Oekraïense krijgsmacht bovendien duidelijk dat ze zich schrap zet voor Russische aanvallen in de zuidelijke regio Zaporizja. Rusland zou daar bezig zijn met voorbereidingen voor een nieuwe grondoperatie.

Het is tekenend voor het verloop van de oorlog. Russische troepen rukken op in het oosten van Oekraïne. Het is daarom niet ondenkbaar dat Poetin in staat is de oorlog te winnen, stellen analisten Tim Sweijs en Rob de Wijk.

Maar wat houdt een overwinning voor Rusland in? „Dat betekent in ieder geval niet dat Rusland heel Oekraïne in bezit heeft”, zegt De Wijk, expert op het gebied van internationale betrekkingen en oprichter van het Haags Centrum voor Strategische Studies (HCSS). „Om daarin te slagen zou het volledig moeten mobiliseren en dat kan alleen als het in conflict komt met de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO). Aannemelijker is dat winst voor Poetin het bezit van de hele Donbas is.”

Dat kan alleen plaatsvinden als het Oekraïense front instort, stelt Sweijs, hoofdonderzoeker aan het HCSS. „Het negatieve scenario is dat we daar langzaam naar op weg zijn. Rusland zou dan een groter deel van Oekraïne kunnen afbakenen en daarnaast Oekraïne dwingen vredesvoorwaarden te tekenen die impliceren dat het de Krim en de gebieden die Rusland heeft veroverd afstaat.”

Maar zover komt het volgens Sweijs pas als het Westen de militaire en financiële steun aan Oekraïne staakt. „Op korte termijn lijkt dat misschien aantrekkelijk, want het levert een enorme kostenbesparing op. Maar omdat Poetin dan in staat is verder te gaan, zijn de gevolgen desastreus – en niet alleen voor Oekraïne.”

Europa zal namelijk ook hard geraakt worden, stelt De Wijk. „Als Oekraïne deze oorlog verliest, gaat Rusland elders nieuwe doelwitten zoeken. Kijk maar naar hoe Poetin de oorlog verantwoordt. Eerst rechtvaardigde hij de inval met het idee dat ze het ‘naziregime’ in Oekraïne moesten verdrijven, nu is zijn verhaal dat Rusland in oorlog is met de NAVO. Die verschuiving brengt ook de inzet van kernwapens dichterbij. Poetin kan ook niet eindeloos blijven dreigen met nucleaire middelen zonder ooit de daad bij het woord te voegen.”

Zwaar materieel

Toch moet opgemerkt worden dat niet alleen Oekraïne het zwaar heeft; ook voor Rusland lopen de kosten op, zegt Sweijs. „Op den duur worden de oorlog en de bezetting te kostbaar. Nu kan het Kremlin de verliezen nog aanvullen, maar dat houdt een keer op. In de tussentijd zal Oekraïne er alles aan doen om de productie van zwaar materieel en drones op te voeren. Als dat gaat lukken, kunnen ze meer druk zetten op de Russen.”

Zolang het Oekraïense front standhoudt en het Westen wapensteun blijft verlenen, zal Rusland de oorlog niet winnen, stellen de analisten. Zoals de kaarten nu liggen zit een overwinning voor Oekraïne er echter ook niet in. „Het land slaagt er nauwelijks in gebied te heroveren en is volop in de verdediging.”

Ook De Wijk ziet een Oekraïense winst niet gebeuren. „Het is opnieuw de vraag wat winnen is. In Europa wordt voortdurend geroepen: „We moeten de oorlog winnen.” Maar wat is dat? Alle Russen het land uit? Vasthouden wat je nu nog aan grondgebied hebt? De Oekraïense president Volodymyr Zelensky zal het eerste willen, maar realistisch is dat niet. Oekraïne kan niet veel mensen meer mobiliseren. Daarnaast is het de vraag of de wapenleveranties uit het Westen gegarandeerd blijven.”

Droomwereld

Het scenario van een lange oorlog is meer voor de hand liggend. „Rusland en Oekraïne verbeelden allebei een droomwereld waarin ze het nog wel gaan redden”, zegt De Wijk.

„Poetin kan niet eindeloos blijven dreigen met kernwapens zonder ooit de daad bij het woord te voegen”

Rob de Wijk, oprichter HCSS

Het voortzetten van de strijd is daarnaast mogelijk als je daar de economische en militaire middelen voor hebt, stelt Sweijs. „We zien dat de Russen veel manschappen hebben verloren, maar gezien de grootte van de Russische populatie en de hoogte van de lonen, heeft het Kremlin nog geen moeite nieuwe mensen te mobiliseren. Met de pakweg 12.000 Noord-Koreanen op het slagveld kan Rusland weliswaar niet het verschil maken, maar het biedt wel extra mankracht. Daarnaast draaien de fabrieken op volle toeren en krijgt Moskou wapens van bondgenoten Iran en Noord-Korea.”

In Oekraïne is het beeld iets minder rooskleurig, zegt de onderzoeker. „De militaire kosten zijn immens en het land is afhankelijk van westerse hulp. De humanitaire verliezen zijn bovendien enorm en het is lastig om de geleerden aan te vullen.”

Deze factoren wijzen er volgens Sweijs op dat de oorlog voorlopig doorgaat. „Maar”, zegt de onderzoeker, „de variabelen kunnen verschuiven. Het is bijvoorbeeld de vraag hoe de hulp aan Oekraïne er op de lange termijn uitziet. Zo is steun niet opgenomen in de begrotingen van westerse landen. We zeggen: „We gaan ze helpen”, maar niet: „We gaan ze de komende tien jaar zoveel miljard euro geven.” Dat betekent dat support – ondanks de veelbelovende woorden – niet gegarandeerd is.”

Ook de internationale druk dan wel steun is cruciaal. „Wij dachten met sancties de Russische economie hard te kunnen raken. Maar twee weken geleden werd de Bricstop georganiseerd en toen werd pijnlijk duidelijk dat de helft van de wereld neutraal is of Poetin zelfs

Tim Sweijs. beeld HCSS

1000 dagen oorlog

Een Oekraïense militair in actie op een trainingsveld in de regio Donetsk.

beeld EPA

„Zelensky wil het liefst doorvechten, zodat de volgende generatie in een vrij land kan leven”

Tim Sweijs, hoofdonderzoeker HCSS

steunt. Verder kan Rusland zijn gas gewoon blijven exporteren. Tegelijkertijd is ook de steun voor Oekraïne stevig. Meer dan veertig landen verlenen militaire en economische hulp. Dat feit zal het Oekraïense verzet verder aanwakkeren.”

Reputatie

Het lijkt er bovendien op dat de binnenlandse druk op het Kremlin niet groot is, ziet Sweijs. „De oorlogseconomie draait, de grote steden hebben er nauwelijks last van en soldaten worden goed betaald.”

In Oekraïne wringt het meer. De oppositie roert zich, de bevolking verzet zich tegen nieuwe mobilisaties en de steun voor Zelensky daalt. Maar tegelijkertijd is de president nog niet bereid de strijd te staken zonder dat Rusland zich terugtrekt en Oekraïne veiligheids-garanties krijgt.”

Overmacht

Bepalender lijkt, volgens de analisten, welke kant de Verenigde Staten opgaan. De onlangs als Amerikaans president gekozen Donald Trump heeft er vorige week donderdag bij Poetin op aangedrongen de oorlog in Oekraïne niet te laten escaleren en wil een „snelle oplossing van de oorlog in Oekraïne” bespreken.

Een dag eerder sprak hij met Zelensky. In dat gesprek zei de president elect dat hij Oekraïne zal steunen, zonder dat verder uit te werken. Trump heeft tijdens zijn verkiezingscampagne meermaals beweerd dat hij de oorlog „in één dag” kan beëindigen, zonder in detail te treden over hoe hij dat zou doen.

„Dat kan als er ineens heel veel wapens gestuurd worden, zodat Oekraïne een enorme overmacht heeft. Maar het is niet voor de hand liggend dat Trump dat met zijn woorden bedoelt. De enige andere mogelijkheid is dat hij de Amerikaanse geldkraan dichtdraait en Zelensky daarmee min of meer dwingt op korte termijn naar de onderhandelingstafel te gaan. Dan krijg je het scenario van een staakt-het-vuren, waarbij Oekraïne de onderliggende partij is. Rusland heeft dan eigenlijk alsnog gewonnen”, stelt Sweijs.

Een staakt-het-vuren kan ook bereikt worden als het voor Rusland onmogelijk wordt om door te vechten, zowel economisch als militair gezien. De Wijk: „Berekeningen laten zien dat medio volgend jaar de economische gevolgen groot en merkbaar zijn.”

Oververhit

Rusland heeft een oorlogseconomie. Dat levert op korte termijn groei op, maar op lange termijn niet, zegt de HCSS-oprichter. „De inflatie loopt op en de economie raakt oververhit. Als Poetin dusdanig in de problemen komt, kan ook hij tot onderhandelingen gedwongen worden.”

Een staakt-het-vuren zal echter niet een definitief einde van de oorlog betekenen, voorspelt Sweijs. „Geen van beide partijen zal zich willen neerleggen bij de grenzen die zich dan aftekenen. Daar komt bij dat zowel Rusland als Oekraïne zich zal gaan herbewapenen en voorbereiden op een tweede gevechtsronde. Historische gegevens tonen aan dat slechts een op de vijf conflicten met een duidelijke

„Ondanks de veelbelovende woorden is westerse steun voor Oekraïne niet gegarandeerd”

Tim Sweijs, hoofdonderzoeker HCSS

Rob de Wijk. beeld HCSS

winnaar of verliezer eindigt. En in vier van de tien gevallen breken na een vredesakkoord weer vijandelijkheden uit. De kans dat een bestand tussen Rusland en Oekraïne duurzaam is, is daarom niet groot.”

Al met al zit Oekraïne volgens de deskundigen in een extreem precaire situatie. Sweijs: „Zelensky wil het liefst doorvechten, zodat de volgende generatie in een vrij land kan leven. Maar voordat het zover komt, zullen nog veel mannen, vrouwen, jongens en meisjes sterven.”

Mentale problemen

Overigens lijkt de Oekraïense president zelf ook niet in een overwinning te geloven. Tijdens de NAVO-vergadering van ministers van Defensie op 17 oktober presenteerde Zelensky zijn overwinningsplan. Winst zou er komen door het Kremlin met langeafstandswapens tot onderhandelen te bewegen, aldus Zelensky. De Wijk: „De president lijkt zich er dus terdege van bewust dat Oekraïne niet alle Russen het land uit zal kunnen krijgen.”

Welke kant de strijd ook opgaat, de gevolgen voor Oekraïne zullen immens zijn. Onderzoek van Chatham House dat vorige maand werd gepubliceerd, meldt dat 80 procent van de bevolking met mentale problemen kampt. Daarnaast schat de analyse dat de wederopbouw en het herstel van Oekraïne meer dan 486 miljard dollar zal kosten over een periode van tien jaar.

Verder wacht Oekraïne grote politieke uitdagingen. De grondwet eist dat binnen zes maanden na opheffen van de staat van beleg verkiezingen worden gehouden. Zelensky zal aan de macht willen blijven, maar het is de vraag of dat lukt. Als de president gedwongen wordt een nadelig bestand of vredesakkoord te accepteren, zal hij op weinig politieke steun kunnen rekenen. Daarom is het volgens De Wijk verstandig dat Zelensky niet meedoet aan nieuwe verkiezingen. „Je wilt immers niet weggestemd worden. Hij kan beter zeggen: „Ik ga als oorlogspresident de geschiedenis in.” Dan houdt hij de eer aan zichzelf.”